

ALOIS BRANDSTETTER

Od Odense do Kastelrutha

O literarnih večerih in bralnih turnejah

Vsak avtor se veseli povabil na literarne večere, čeprav nekoliko slavnější kolegi taka povabila le redko sprejmejo in večinoma nanja niti ne odgovorijo. "Nimam ne časa ne volje," nam je nekoč v študentski dom pisal Ernst Jünger. Večina jih niti ne zastrže z ušesi, kaj šele, da bi sedli za pisalni stroj ali celo dvignili rit, če smem tako reči. Pa kaj! Povabila pa vendar niso vsa enaka; povabila v tujino, tja, kjer govorijo tuj jezik, so sploh nekaj posebnega. Toda pričakovanja, da bodo tam, od koder prihajajo vabila s številnimi ganljivimi slovničnimi napakami, napisana v Goethejevem stilu, razumeli tvojo izumetničeno subtilnost, so ponavadi neupravičena. Če pa človek noče, da bi mu očitali nacionalizem, mora pač potovati. Pri vsem tem, kar smo prav mi storili drugim narodom, tako blago nerazumevanje ali le nerazumljenost nista prav nobeno herojsko dejanje, ki bi popravilo škodo ali prineslo celo odvezo, čeprav zna biti avtorjevo trpljenje pri tem kar precejšnje. Čemu se je človek potem naprezal z vso to stilistiko in idiomatiko, ko pa bi se lahko že na začetku omejil le na infinitive in nedoločnike. Na nerazumevanje pa lahko naletiš tudi pri rojakih. Ko sem na prireditvi na temo 'vas' v radijski hiši v Innsbrucku prebral besedilo iz svoje knjige *O snegu preteklih let*, me je neki domačin pri avtomatu za kavo v kantini – potem ko me je presenečen prepoznal kot tistega, ki je pravkar na odru govoril v mikrofona

– vprašal: “A ste un spis, ki ste ga prej zdeklamirali, sami spisali?” Ko sem prikimal, je poln občudovanja menil: “Kaj ne poveste, to je vse zraslo na vašem zelniku. Ni bilo slabo, res, prav fajn je bilo, gospod moj!”

Od povabil v tujino se spominjam, recimo, nastopa v Odensi na Danskem. Spomini nanj so malo skaljeni, saj se je pojavilo le osem poslušalcev, od katerih so štirje pripadali tamkajšnji ‘avstrijski koloniji’, ostali pa so bili: profesor, ki me je povabil, oba njegova asistenta in tajnica na inštitutu. Zato sem torej z vlakom prepotoval skoraj dva tisoč kilometrov; če preračunam, pride en poslušalec na vsakih petsto kilometrov, se pravi, če upoštevam samo Dance, torej tujce. Maloštevilno občinstvo lahko zlahka nadzoruješ, lahko ga prešteješ, ne zgolj oceniš. S številnejšim občinstvom je drugače in prireditelju komaj ugovarjaš, ko takoj nato malo pretirava in sam sebi laže, ko na veliko zaokrožuje in krepko dodaja. Majhno občinstvo pa je vedno tudi zainteresirana in hvaležna publika. Tako pravi tudi tisti, ki jih prvi nagovori. Seveda na takih majhnih prireditvah ne moreš pričarati navdušenja. Entuziazem in ovacije lahko pričakuješ samo na masivnih prireditvah v velikih prostorih. Kjer je prisotnih le malo ljudi, je uporaba glasu ali gest ponavadi neprimerna, pa ne zato, ker se zaradi napore ne izplača, temveč ker morata biti sonanca in resonanca preprosto uporabljeni v pravilnem razmerju. Če bi človek govoril preveč naglas, bi se nekateri navzoči počutili kaznovane, kot da bi avtor svojo jezo stresal nad nedolžne obiskovalce. Tako je morda kdaj kak neroden župnik z grmenjem s prižnice pregnal še najbolj pobožne. Toda odsotnih ne moreš zmerjati. Ko se mi je moj predragi danski kolega na začetku zahvalil, da se nisem ustrašil tako dolge poti, je bila tokrat izjava o dolgi poti izjemoma vse prej kot gola retorika. Takoj po koncu nastopa sem izvedel, kaj je botrovalo tako majhnemu obisku: semester se je pravkar končeval in študentje so bili polno zaposleni z izpiti. To je bil torej vzrok. In lahko sem si predstavljal žalost in razočaranje mnogih študentov, ki se zaradi nesrečnega sovpadanja niso mogli udeležiti mojega literarnega večera. Seveda pa sem moral takoj pomisliti tudi na to, da vedno in povsod, kamor koli že pridem, obstajajo dobri in tehtni razlogi za masovni izostanek. Niti enega samega nastopa še nisem imel v ugodnem terminu, termin in datum sta vedno neugodna, kajti vedno se nekaj dogaja istočasno. To ti organizator praviloma pove takoj, ko stopiš z vlaka. Da niti ne omenjam televizije z dnevnim programom, večinoma serijami, ki jim moraš slediti del za delom, če nočeš izgubiti rdeče niti. To je podobno kot s periodiko, na katero si naročen; če spustiš eno številko, razvrednotiš cel letnik. Večkrat se mi je že zazdelo, kot da potujem v spremstvu glasbenikov in hribolazcev. Zaradi teh dam in gospodov moraš vedno ostati v ozadju. Vedno bolj dvomim o tem, da bo Udo Jürgens od organizatorjev sploh kdaj slišal, da bo danes bolj malo poslušalcev, ker ravno ob istem času Brandstetter na olimpijskem stadionu bere iz svojih del. In ali se bo sploh kdaj kaka tekma evropskega pokala prestavila zaradi sovpadanja z mojimi nastopi?

Kot mlad študent sem v predbožičnem času leta 1957 v dunajski mestni dvorani poslušal branje Karla Heinricha Waggerlsa, pisatelja mojega otroštva in zgodnje mladosti. Tisoči so se na blagajnah prerivali za karte. Kar smo doživeli potem, seveda ni bilo golo branje, pač pa že kar slovesnost. Ko so Waggerla na koncu nastopa s knjigami napadli poslušalci, željni avtograma, mu je, razčustvovanemu kot je bil, za trenutek postalo neprijetno in se je razjezil. To očitno ni bil mir ljudem na zemlji! Da ne bo šel nikamor, je rekel, dokler ne podpiše še zadnje ponujene knjige. S svojim pozivom k strpnosti ni dosegel ničesar, lovci na avtogramе so ga še naprej divje lovili in tršatega pesnika na stolu skupaj z mizico potiskali vse bolj v kot. Na prvo stran knjige *To je najspokojnejši čas v letu* se je podpisoval na dobesedno izmikajoči se mizi. In tako se je zgodilo, da je podpisoval in podpisoval celi dve uri. Zame je bil to prototip literarnega večera. Tako je moralo biti, tako naj bi bilo, ko bo napočil moj čas, ko bom enkrat prestal mutiranje in imel za sabo prve literarne uspehe. Za Odenso takrat sploh še nisem slišal. Bilo je proti polnoči, ko je Waggerl končal s podpisovanjem, šele takrat se je na široko areno, kjer so se sicer dogajale kolesarske dirke in nogometni turnirji, spustila mirna noč.

Sostanovalec v študentskem domu, germanist kot jaz, mi je obisk tako popularne velike prireditve v mestni dvorani zelo zameril. Menil je, da bi lahko od študenta literature pričakovali več. Pripovedoval mi je, da je imel Franz Kafka v vsem življenju eno samo branje, da nanj v Münchnu ni prišel nihče, da ga časopisi niso niti omenili in da ni bil objavljen niti en sam komentar. Tako je torej, ko nastopi največji pisatelj nekega stoletja: kakovost nima ne privržencev ne kluba oboževalcev. Kolega je bil militantni filolog, imel je svojega literarnega boga, ki ga je ljubosumno čuval pred drugimi bogovi. Jaz pa sem takrat mislil, da lahko nekoga spoštuješ, ne da bi drugega zaničeval. Seveda boljše sovraži dobro, da o slabem niti ne govorimo.

Pred kratkim sem dobil povabilo na branje v Kastelruthu. Južna Tirolska je za avstrijskega avtorja seveda čisto nekaj posebnega. Že zaradi prejšnje "pripadnosti" bi bila odklonitev nerazumljiva. Sicer sem bil pred leti že tam in takrat poslušalci niso ravno umirali od navdušenja, ljubezen nekako ni bila vzajemna ... Takrat v Meranu sem imel, literarni začetnik, še posebno smolo in doletel me je zelo neugoden termin. Alpinist Reinhold Messner se je ravno vrnil iz Himalaje, kjer je brez dodatnega kisika in ostalih običajnih pripomočkov osvojil osemtisočaka in je imel v Bolzanu predavanje. To mi je seveda odvzelo precej potencialnih strank, saj je očaral celo južno Tirolsko. Iz literarnih krogov bi morali povabiti vsaj kakega Nobelovega nagrajenca, da bi se lahko meril z vrhunskim alpinistom. Torej je bil, jasno, zrak redek pri meni, maloštevilna publika pa sproščena. Poleg tega je bil v Bolzanu malo pred mano Erich Fried, ki je imel veliko poslušalcev. Tako me je po branju eden od tridesetih poslušalcev vprašal, kako naj si razlaga, da je Frieda poslušalo petsto ljudi, mene pa samo petdeset? Verjetno je napačno ocenil in precenil občinstvo, da bi prišel na lepo okroglo cifro. Ja, sem rekel, Fried je zelo priznan pisatelj, poleg tega še socialist,

radikalni socialist, jaz pa nisem niti socialdemokrat. Tako kot je Messner ekstremni alpinist, je Fried ekstremni pisatelj, sem rekel. Neizkušen pisateljski hribolazec kot jaz pa seveda ni ravno magnet za množice.

Ampak vse to je preteklost. Zdaj gre za povabilo v Kastelruth! V tem času sem marsikaj napisal, predvsem roman *Grad*. Kolikokrat sem med pisanjem mislil na gradove Tirolske, na grad Tirol, Brunnenburg, grad Rodeneck pri Brixnu z osupljivimi Iweinovimi freskami ...

In sedaj naj bi nastopil v kraju, ki grad nosi že v imenu – *Kastell*! Branje *Gradu* v deželi Oswalda von Wolkensteina, v deželi alpskih vrhov, kjer se je moj oče boril že v prvi svetovni vojni. Zelo pomembno povabilo! Da je bil moj oče takrat neuspešen, da so vojno in južno Tirolsko izgubili, da je bil v Dolomitih ranjen in je dolgo ležal v vojaški bolnišnici, si nikakor nisem hotel razlagati kot slab znak ali slabo znamenje. To je bil lanski sneg. Ne samo, da je vabilo prišlo iz Kastelrutha, temveč celo iz tamkajšnjega kulturnega doma, ki je nosil ime mojega učitelja z Dunaja, zgodovinarja Lea Santifallerja, velikega sina Kastelrutha, pri katerem sem se konec petdesetih naučil veliko stvari, ki so mi pri pisanju *Gradu* koristile. Kraja, ki bi bil bolj povezan z menoj, si za literarni večer ne bi mogel ne predstavljati ne želeči! In gotovo so si zaradi vsega tega tam na vsak način želeli moj obisk. V teh nenavadnih okoliščinah pa res ni bilo videti, da se dežela ob Adiži in Isarcu spet pripravlja na sprejem Reinholda Messnerja. Že taksist mi je na poti od železniške postaje do hotela navdušeno razlagal, da je Messner osvojil še zadnji osemtisočak, seveda brez dodatnega kisika. Govoril je tudi o nekem starem gradu, ki ga je ekstremni alpinist kupil, obnovil in preuredil v budistični center. Tu sem se moral pa prepričati, če sem prav slišal: v budistični center? Sveta dežela Tirolska! To pa ni ravno vera očetov. Messner je osvojil štirinajst osemtisočakov, jaz pa sem po golem naključju izdal ravno štirinajst knjig. Šel sem torej v korak z njim, čeprav pogosto v prav zadušljivem zraku svoje sobe.

Na literarni večer v Kastellu je prišlo samo pet obiskovalcev, prešteto, ne ocenjeno. To je bil najslabši dosežek v moji karieri, izid je bil še slabši kot v Odensi. Da sem prenesel ta poraz, sem moral seči zelo daleč in se spomniti Georgesa Bernanosa, ki je napisal, da pred bogom uspeh ni relevanten in da je popolnoma nepomemben. Seveda sem se počutil kot moj oče, ko so ga leta 1916 na Marmoladi ustrelili v nogo, podobno je verjetno doživljal Oswald von Wolkenstein, ko je izgubil oko. Kastelruth je bil za vse usoden. Prireditelj nas je po branju povabil na kozarec vina, prav razdajati se mu pri takem občinstvu res ni bilo treba. Med pogovorom se je izkazalo, da so bili trije od petih poslušalcev družina iz Neuwieda na Renu, ki so bili tam na počitnicah. Na poti nazaj v Bolzano mi je voznik povedal, da ime prizorišča, kjer sem bral *Grad*, Kastelruth, izhaja iz *castellum rutum*, kar pomeni nekaj takega kot "uničen grad", "razvalina".

Prav ti je, sem si rekel v hotelu in se spomnil znamenitega razmišljanja o literarnih večerih, ki sem ga pred kratkim našel v romanu *Stari mojstri* Thomasa Bernharda: "In potem se ti pisatelji odpravijo na tako imenovane

bralne turneje in potujejo gor in dol po celi Nemčiji, Avstriji in Švici in ne izpustijo niti še tako nezanimive vasi. Svoje neumnosti berejo od Flensburga do Bolzana ..." Od Odense do Kastelrutha ...

In vendar, kot da je bil on kaj drugačen! V zadnjih letih sem bil na treh njegovih literarnih večerih, en je bil boljši od drugega, en bolj bogu za hrbtom kot drugi ... Pred leti sem šel celo po avtogram: "Za Aloisa Brandstetterja, prisrčno, Thomas Bernhard, Saarbrücken 24. april 1968", piše na prvi strani mojega *Amrasa*.

Prevedli Neža Božič in Martina Stegovec

